

การบูรณาการสัมปตตวิริตเพื่อวินิจฉัยคติกรณียับยั้งกลับใจ
The Integration of Sampattaviratti (Abstinence to Determine)
a Case Involving Exercise of Repression

กาญจณัฐ รัตนศรีบัวทอง
Kanchanuth Ratanasribuatong^๑

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการสัมปตตวิริตเพื่อวินิจฉัยคติกรณียับยั้งกลับใจ” เป็นการศึกษาวิจัยแบบประยุกต์ (Applied Research) โดยศึกษาจากคัมภีร์ว่าเอกสารทางวิชาการ สัมภาษณ์และ การอภิปรายกลุ่มร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและด้านพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวินิจฉัยคติกรณียับยั้งกลับใจ ๒) เพื่อศึกษาหลักสัมปตตวิริตที่ใช้บูรณาการการวินิจฉัยคติกรณียับยั้งกลับใจ ๓) เพื่อศึกษารูปแบบการบูรณาการสัมปตตวิริตเพื่อวินิจฉัยคติกรณียับยั้งกลับใจ

ผลการวิจัยพบว่า การที่จะสร้างจิตสำนึกให้มนุษย์มีสัมปตตวิริต จะต้องมีการปลูกฝังจิตสำนึกผ่านกระบวนการศึกษาและปฏิบัติธรรมจนเกิดสติ จำแนกผิดชอบชั่วดี ผู้วิจัยเห็นว่า หากเรานำหลักพุทธธรรมในเรื่องสัมปตตวิริตไปบูรณาการร่วมกับการศึกษากฎหมาย เพื่อให้ นักกฎหมายหรือผู้บังคับใช้กฎหมายมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถหยิบยกสัมปตตวิริตมาอธิบายกระบวนการยับยั้งกลับใจตามมาตรา ๘๒ ได้อย่างชัดเจน ก็อาจทำให้เกิดประโยชน์ในด้านกระบวนการยุติธรรมไม่มากนัก

คำสำคัญ : ยับยั้งกลับใจ, สัมปตตวิริต

^๑สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Abstract

The research entitled “ The Integration of Sampattaviratti (Abstinence to Determine) a Case The Abandonment from Attempt ” It is the research results derived from academic document analyses , interview sessions and group discussions with knowledgeable personalities in the areas of laws and Buddhism, This research has the following objectives: (i) to investigate the concept relevant to deliberating a case the abandonment from attempt, (ii) to investigate the application of abstinence principle to integrate with the deliberation on a case the abandonment from attempt, and (iii) to integrate the pattern of abstinence in order to deliberate a case the abandonment from attempt.

It was discovered that in the research the Inculcation of abstinence conscience requires instilling of conscience through education process and observation of Buddhist canons to such an extent that one is able to tell right from wrong. This researcher is of the view that if Buddhist dhamma principles on abstinence were to be integrated with legal education so that lawyers or law enforcement authorities could have a good understanding of it and being able to apply the abstinence concept in succinctly explaining repression pursuant to Section 82, it would more or less be beneficial to the judiciary process.

Keywords: repression, Sampattaviratti

๑. บทนำ

การดำเนินคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ดังนั้น เมื่อปรากฏว่า จำเลยกระทำความผิด แต่มีเหตุบรรเทาโทษ ไม่ว่าจะกรณีใด ๆ เช่น การยับยั้งกลับใจ การป้องกัน การกระทำความผิดด้วยความจำเป็น การกระทำความผิดโดยบันดาลโทสะ ฯลฯ ศาลจะต้องใช้เหตุบรรเทาโทษนั้นให้เป็นคุณแก่จำเลยอย่างถึงที่สุด เมื่อปรากฏว่า มาตรา ๘๒ ประมวลกฎหมายอาญา มีลักษณะเป็นการบรรเทาโทษให้แก่จำเลยผู้ลงมือกระทำความผิดในชั้นพยายามกระทำความผิด แต่ได้ยับยั้งเสียเองไม่กระทำให้ตลอด หรือกลับใจแก้ไขไม่ให้เกิดการกระทำนั้น บรรลุผล ผู้กระทำความผิดสมควรได้รับการบรรเทาโทษโดยไม่ต้องรับโทษฐานพยายาม คงให้รับโทษเพียงเท่าที่ความผิดนั้นได้ก่อให้เกิดขึ้นแล้ว เพราะเหตุได้ถอนตัวจากการกระทำความผิด แนวคิดทางกฎหมายนี้ ได้มีการนำมาใช้โดยดุลพินิจของศาลอย่างแคบ และในบางคดี จำเลยซึ่งถอนตัวจากการพยายามกระทำความผิด กลับไม่ได้รับโอกาสในการบรรเทาโทษ เพราะเหตุว่า การยับยั้งกลับใจนั้น ไม่ได้เกิดจากความต้องการของจำเลยเอง แต่เป็นเพราะเหตุภายนอกเข้ามาขัดขวาง

ทางปฏิบัติด้านคดีจริง กลับไม่ค่อยมีการนำมาตรา ๘๒ ไปใช้ในการพิจารณาเท่าใดนัก ทั้งที่มาตรานี้ เป็นมาตราที่นับว่าเป็นคุณต่อผู้กระทำความผิดอย่างมาก ควรแก่การนำมาพิจารณาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดตามเจตนาที่แท้จริงให้สมดังหลักการของกฎหมายอาญาที่เป็นสากลของทุกประเทศ เนื่องจากพนักงานสอบสวนมักจะไม่สอบสวนข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการยับยั้งกลับใจของผู้กระทำความผิดลงในสำนวนการสอบสวน ด้วยเหตุเพราะ พนักงานสอบสวนมักยึดถือเอาว่า ตนมีหน้าที่สอบสวนการกระทำความผิดเพื่อส่งฟ้องผู้กระทำความผิดเท่านั้น ข้อเท็จจริงว่า ผู้กระทำความผิดมีพฤติการณ์ยับยั้งกลับใจหรือไม่อย่างไรจึงไม่ได้ถูกสอบสวนไว้และปล่อยให้พนักงานผู้กระทำความผิดที่จะต้องนำพฤติการณ์นั้นไปต่อผู้คดีในศาลเอาเอง ทางด้านพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานสอบสวนมิได้สอบสวนพฤติการณ์การยับยั้งกลับใจติดไว้ในสำนวนคดี พนักงานอัยการก็ฟ้องไปตามที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน และไม่ได้มีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนสอบสวนเพิ่มเติม เพราะเห็นเช่นเดียวกันว่า เรื่องการวินิจฉัยกรณียับยั้งกลับใจควรให้เป็นหน้าที่ของศาล ซึ่งในความจริงแล้ว ศาลเองก็ไม่อาจจะวินิจฉัยได้หากไม่ปรากฏพฤติการณ์จากการให้การต่อผู้คดีของจำเลยผ่านทนายความ ดังนั้น จึงทำให้จำเลยที่ไม่มีทนายความ ไม่ได้จ้างทนายความ ต้องเสียประโยชน์จากข้อต่อสู้ในเรื่องนี้ไป และแม้แต่จำเลยจะจ้างทนายความ ทนายความก็มักไม่ค่อยนำพฤติการณ์กลับใจยับยั้งขึ้นเสนอต่อศาล เพราะโอกาสที่จะทำให้จำเลยได้รับการบรรเทาโทษหรือหลุดพ้นจากโทษที่ได้กระทำนั้นมีน้อยเต็มที เนื่องจากการวินิจฉัยกรณียับยั้งกลับใจ เป็นการวินิจฉัยองค์ประกอบภายในอันเป็นเจตนาของจำเลย เป็นการยากในการที่จะทราบว่า จำเลยไม่ได้กระทำความผิดต่อให้บรรลุผลเป็นเพราะปัจจัยภายนอกมาขัดขวางหรือเพราะกุศลเจตนาที่เกิดขึ้นในจิตใจของจำเลยเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับสัมปตตวิริติ และกรณีการวินิจฉัยบทยกเว้นโทษในมาตรา ๘๒ เพื่อให้เกิดความชัดเจน ครอบคลุมในการพิจารณาองค์ประกอบภายในคือเจตนาของผู้กระทำความผิด และจะเป็นประโยชน์ในการนำ

สัมปตตวิริตติมาบูรณาการเพื่อวินิจฉัยคดีกรณียับยั้งกลับใจ ซึ่งคาดว่าจะงานวิจัยชิ้นนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างยิ่ง

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวินิจฉัยคดีกรณียับยั้งกลับใจ
๒. เพื่อศึกษาหลักสัมปตตวิริตติที่ใช้บูรณาการการวินิจฉัยคดีกรณียับยั้งกลับใจ
๓. เพื่อศึกษารูปแบบการบูรณาการสัมปตตวิริตติเพื่อวินิจฉัยคดีกรณียับยั้งกลับใจ

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคสนาม (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย หนังสือ ตำรา เอกสาร วิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวินิจฉัยคดีกรณียับยั้งกลับใจ ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือ องค์ประกอบของการยับยั้ง กลับใจ ลักษณะของการยับยั้งกลับใจ ความสำคัญของการยับยั้งกลับใจ ผลทางกฎหมายของการยับยั้งกลับใจ และเป้าหมายของการยับยั้งกลับใจ รวมถึงการวินิจฉัยคดีกรณีการยับยั้งกลับใจโดยคำพิพากษาฎีกาตามประมวลกฎหมายอาญา

๒. ศึกษาเรื่องสัมปตตวิริตติที่ใช้บูรณาการการวินิจฉัยคดีกรณียับยั้งกลับใจ ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือ ความหมายสัมปตตวิริตติ ลักษณะของสัมปตตวิริตติ ความสำคัญของสัมปตตวิริตติ ผลของสัมปตตวิริตติ และเป้าหมายของสัมปตตวิริตติ

๓. สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลากรด้านกฎหมายและนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา รวมทั้งหมด ๑๑ ท่าน จากนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียง จัดผลการศึกษา และนำเสนอผลงานเพื่อจัดทำผลการวิจัยเรื่องการบูรณาการสัมปตตวิริตติเพื่อการวินิจฉัยคดีกรณียับยั้งกลับใจ

๔. จัดประชุมสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ซึ่งผู้วิจัยได้เชิญ บุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและนักวิชาการด้านกฎหมาย รวมทั้งหมด ๘ ท่าน ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ๔ ท่าน ผู้พิพากษา ๑ ท่าน พนักงานอัยการ ๑ ท่าน พนักงานสอบสวน ๑ ท่าน ทนายความ ๑ ท่าน เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และตรวจสอบความต้องของข้อมูล รวมทั้งหาข้อยุติในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไข และจัดทำรูปแบบการบูรณาการสัมปตตวิริตติเพื่อการวินิจฉัยคดีกรณียับยั้งกลับใจให้สมบูรณ์ต่อไป

๕. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ ออกแบบการบูรณาการสัมปตตวิริตติเพื่อการวินิจฉัยคดีกรณียับยั้งกลับใจและนำเสนอรูปแบบผลการวิจัย องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัย

๔. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญทั้งสิ้น ๓ ประเด็น คือ ๑. ความสำคัญของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๒ ๒. ความสำคัญของสัมปตตวิริติ ๓. ผลการวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการสัมปตตวิริติเพื่อวินิจฉัยคดีกรณีที่ยังกลับใจ โดยผู้วิจัยจะขอแยกอธิบาย ดังนี้

๑. ความสำคัญของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๒ ผู้วิจัยพบว่า กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ค้ำครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยการบัญญัติว่าการกระทำใดเป็นการกระทำความผิดและต้องถูกลงโทษ ซึ่งโทษตามกฎหมายอาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา เป็นโทษที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดทั้งสิ้น ทำให้การกระทำความผิดทางอาญาจะต้องได้รับการพิพากษาโดยศาลยุติธรรมภายใต้พระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับทั้งในอดีตและในฉบับปัจจุบันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล^๒ โดยพระมหากษัตริย์เองก็ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่การใช้พระราชอำนาจด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ทรงมิได้ใช้พระราชอำนาจเหล่านั้นด้วยพระองค์เอง แต่มีองค์การหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบต่าง ๆ กันไป พระราชอำนาจทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นฐานะประมุขของรัฐ หรือในฐานะอื่น ได้ถูกกำหนดไว้โดยชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ในมาตรา ๓๙ ยังบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาไว้ว่า

มาตรา ๓๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำผิดมิได้

การพิจารณาว่า พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดที่อ้างเหตุยกเว้นโทษในเรื่องการยับยั้งกลับใจหรือยับยั้งแก้ไขนั้น จะต้ององค์ประกอบสำคัญของการกลับใจยับยั้งหรือกลับใจแก้ไขเสียก่อนว่า อยู่ในชั้นพยายามกระทำความผิดหรือยัง หากพยายามกระทำความผิดแล้ว แต่ยับยั้งเสียเองได้ก่อนที่ความผิดจะกระทำลงหรือความผิดจะสำเร็จลง ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับโทษฐานพยายามกระทำความผิด การพยายามกระทำความผิด ผู้กระทำจะต้องลงมือกระทำความผิดเสียก่อน ไม่ใช่แค่คิด แค่ออกใจหรือเตรียมการ ยกเว้นในความผิดที่เอาโทษชั้นลงมือกระทำความผิดที่ขึ้นตอนการเตรียมการ เช่น ความผิดฐานตระเตรียมวางเพลิง การเตรียมน้ำมันไว้วางเพลิงโดยยังไม่ต้องราดน้ำมัน ก็ถือว่ามีความผิดแล้วและต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย แต่หากเป็นความผิดอื่นทั่ว ๆ ไป ต้องพิจารณาตามกฎหมายบัญญัติ เอาโทษฐานพยายามกระทำความผิดที่ชั้นลงมือกระทำ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย จะเอาโทษชั้นพยายามกระทำความผิดที่ชั้นลงมือ

^๒รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๗, มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

ยังมีแนวคำพิพากษาฎีกาเป็นบรรทัดฐานว่า การเลี้ยงปิ่นไปที่เป้าหมายถือว่าเป็นขั้นลงมือกระทำแล้ว ถึงแม้จะไม่มี ความผิดก็เกิดแล้วและต้องถูกจับมาดำเนินคดีตามกฎหมายแล้ว

ส่วนกลับใจแก้ไขก็เช่นเดียวกัน เพียงแต่เกินขั้นตอนการลงมือกระทำแล้ว กล่าวคือ ลงมือกระทำไปแล้วรอผลสำเร็จเท่านั้น แล้วผู้กระทำรีบแก้ไขไม่ให้ผลนั้นเกิดขึ้น เช่น ผู้กระทำได้ลงมือยิงผู้อื่นไปแล้ว กระสุนปืนได้ถูกต้องร่างกายผู้ถูกยิงแล้ว ผู้ถูกยิงได้รับบาดเจ็บแล้ว แต่ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึกสงสาร จึงรีบนำผู้ถูกยิงไปส่งโรงพยาบาล มีผลให้ผู้ถูกยิงไม่เสียชีวิต เช่นนี้ ถือว่า เป็นการกลับใจแก้ไข ผู้วิจัยเห็นว่า แม้ลงมือยิงไปแล้ว แต่ผลยังไม่สำเร็จ ผู้กระทำความผิดมีโอกาสที่จะยิงซ้ำได้โดยตั้งเจตนาใหม่ในการยิงซ้ำ แต่ผู้กระทำความผิดกลับไม่ยิง เพราะมีกุศลเจตนาเกิดขึ้น เกิดความสงสาร เห็นใจ ละอายแกลใจ เกรงกลัวต่อบาป จึงยับยั้งเสียเอง มิได้เกิดขึ้นเพราะมีเหตุอื่นหรืออุปสรรคมาขัดขวางมิให้ผู้กระทำต้องยับยั้งการกระทำนั้น ผู้กระทำจึงไม่ได้ยิงซ้ำ เจตนาอันนี้คือสัมปตตวิริติเจตนาตนเอง

การยับยั้งกลับใจหรือกลับใจแก้ไขย่อมส่งผลดีในด้านรูปคดี เพราะการพยายามกระทำผิดกับการกลับใจยับยั้งมีความแตกต่างกันในด้านการลงโทษ การพยายามกระทำผิดผู้กระทำยังต้องรับโทษสองในสามของความผิดเต็มในเรื่อนั้น แต่ถ้าเป็นกรณีกลับใจยับยั้งหรือกลับใจแก้ไข ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษเลยสำหรับเรื่อนั้น เช่น ผู้กระทำความผิดบุกรุกเข้าบ้านไปลักทรัพย์ แต่พอเข้าถึงตัวบ้าน เกิดเปลี่ยนใจ สงสารเจ้าของทรัพย์ จึงถอยออกมา ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษฐานพยายามลักทรัพย์ แต่โทษฐานบุกรุกเข้าไปในบ้าน ซึ่งสำเร็จแล้วตั้งแต่ก้าวข้ามประตูเข้าไปในเขตบ้านก็ยังคงต้องรับโทษอยู่ ผลคือ โทษที่ได้รับจะน้อยกว่าที่ผู้กระทำไม่ยับยั้งกลับใจ ซึ่งเป็นผลดีในการวินิจฉัยคดีให้เป็นไปตามเจตนาที่แท้จริงของจำเลย ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่จำเลยผู้มิมีกุศลเจตนาที่ยับยั้งไม่กระทำผิดนั้นให้ตลอด ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสังคมน้อยลงจากการยับยั้งนั่นเอง

๒. ความสำคัญของสัมปตตวิริติ ผู้วิจัยพบว่า สัมปตตวิริติ หมายถึง การงดเว้นไม่บาปแม้มีโอกาสจะกระทำได้ กล่าวคือ เจตนาที่เว้นจากความชั่วซึ่งไม่ได้ตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้ก่อนว่าตนจะละเว้นสิกขาบทข้อนั้น ๆ เป็นแต่วัตถุที่จะพึงล่วงละเมิดมาถึงเข้า แต่ไม่ละเมิดข้อห้ามนั้น ๆ เช่น ได้โอกาสฆ่าผู้อื่นได้ ทำร้ายผู้อื่น ลักทรัพย์ของผู้อื่น ประพฤติผิดลูกเมียผู้อื่น อาจผูกสมิครรักใคร่ไม่ให้พ่อแม่และสามีของผู้อื่นรู้ หรืออาจกล่าวจริงเป็นเท็จได้ แต่เมื่อพิจารณาเห็นพฤติกรรมเช่นนั้น ไม่สมควรแก่ชาติ ตระกูล ยศศักดิ์ บริวาร หรือความรู้ มีใจเมตตา มีความละอายบาป เกรงกลัวบาป เล็งเห็นประโยชน์ในการเว้นจากข้อห้าม เช่นนี้แล้วจึงไม่ทำการล่วงละเมิดสิกขาบท แสดงว่า ตนมีสติและสัมปชัญญะในการควบคุมไม่ให้เกิดการกระทำทางกายภาพขึ้นได้มีความสำรวมระวัง รักษาตนไม่ให้ล่วงละเมิดสิทธิในทรัพย์สิน ร่างกาย และจิตใจของผู้อื่น สัมปตตวิริตินับว่าเป็นวิธีการในการรักษาศีลประการหนึ่ง มุ่งถึงภาวะของการงดเว้นจากการกระทำผิดต่อบุคคลอื่น หรือ สัตว์อื่น ซึ่งส่งผลให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมโดยรวม ศีลมีความสำคัญต่อผู้รักษาและเกื้อกูลแก่ผู้อื่นสังคมรอบข้างให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก ฉันทิ สัมปตตวิริติ ก็มี

ความสำคัญดุจเดียวกัน ฉะนั้น เหตุเพราะเป็นเครื่องดเว้นจากบาปอกุศลทั้งมวลแม้ตนเองจะมีได้ถือสมათานศีลต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์ ทว่าตนก็สามารถรักษาศีลได้ดุจเดียวกับผู้สมათาน

สัมปตตวิริติ นับว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการรักษาศีล เป็นการงดเว้นจากการทำบาปอกุศลทั้งปวงทั้งทางด้านกาย วาจา และใจ ซึ่งในภาวะของการงดเว้นนั้นแสดงให้เห็นถึงองค์ธรรมหลายประการที่มีอยู่ในตัวบุคคลนั้น เช่น สติ หิริ และโอตตปะ ซึ่งทำให้บุคคลนั้นสามารถควบคุมการกระทำของตนเองได้ในที่สุด ตัวอย่างเช่น นายเขียว เข้าไปในบ้านของนายขาว เห็นเงินของนายขาวอยู่บนโต๊ะในบ้าน นายเขียวมีโอกาสจะหยิบเอาได้ แต่นายเขียวไม่หยิบเอา หรือกรณีนายเขียวมีความต้องการลักทรัพย์ของนายขาวเป็นเบื้องต้น แต่เมื่อมาถึงบ้านนายขาวแล้ว เห็นเงินนายขาว แต่นายเขียวได้สติขึ้นมาว่า นายขาวเป็นเพื่อนรักตนเอง ทั้งยังมีลูกน้อยและครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดู ก็เกิดความละอายที่จะทำความผิด และเกรงกลัวว่าจะเป็นบาปแก่ตนเอง เช่นนี้เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเรื่องของสัมปตตวิริติ หรือ วิธีการในการรักษาศีลข้อ ๒ ประการหนึ่ง ซึ่งไม่ว่านายเขียวจะทราบหรือไม่ผลที่ตีก็ปรากฏทั้งต่อนายเขียวและนายขาว จึงกล่าวได้ว่า สัมปตตวิริติเป็นคุณเครื่องประการหนึ่งที่สำคัญต่อการรักษาศีลไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีเจตนาเป็นเบื้องต้นในการกระทำละเมิดต่อผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม ทว่าเขากลับไม่กระทำความผิดนั้นด้วยมีสติ หิริ โอตตปะ และปัญญากำกับนั่นเอง ดังนั้น จึงต้องรักษาศีลก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อปิดกั้นทุจริตทางกาย และวาจา เป็นผลให้เกิดความบริสุทธิ์ทางกาย วาจา ใจ อันเป็นที่ตั้งแห่งคุณความดีทั้งหลาย ดังมีภาษิตกล่าวไว้ว่า “ศีลเป็นเขตแดน เป็นเครื่องปิดกั้นทุจริต ทำจิตให้ราบรื่นแจ่มใส และเป็นท่าแห่งลงมหาสมุทร คือนิพพานของพระพุทธเจ้าทั้งปวง เพราะฉะนั้น บุคคลพึงรักษาศีลให้บริสุทธิ์”^๓

โลกปัจจุบัน การสร้างบุคคลให้เป็นผู้รู้ผู้ประเสริฐหรือ “อริยชน” ที่จะอยู่กับโลกได้อย่างไม่เป็นทุกข์ไม่ทำให้ผู้อื่นเป็นทุกข์พร้อมจะแบ่งปันเกื้อกูลทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอย่างสงบเย็นและเป็นประโยชน์เป็นเรื่องจำเป็นการสร้างคนให้เป็น “อริยชน” รู้จักใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตพัฒนาฝึกฝนตนให้เข้าใจรู้เท่าทันการภาวนาทั้ง ๔ ด้าน คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เพื่อเปลี่ยนจากการเป็นทุกข์ไปสู่การพ้นทุกข์ดำเนินชีวิตอย่างรู้ตื่นและเบิกบานสามารถนำหลักพุทธธรรมไปเยียวยาดตนเองผู้อื่นและสังคมต่อไป

การเจริญสติก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีสิ่งใดเข้ามากระทบทางตาหูจมูกลิ้นกายใจเป็นกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รสสัมผัส หน้าที่ของผู้เจริญสติคือ สรรวมอินทรีย์ระมัดระวังไม่ส่งจิตส่งใจไปกับสิ่งภายนอก เฝ้าระวังไม่ให้เกิดกิเลส โลกโกรธหลงไม่ให้เกิดอารมณ์ยินดียินร้ายดูกายวาจาใจของตนเองแล้วพิจารณาเป็นโยนิโสมนสิการน้อมเข้าไปภายในจิตใจพิจารณาตามเหตุและผลของสิ่งที่เกิดขึ้นในอารมณ์จนามองเห็นโทษของกิเลสเกิดหิริโอตตปะละอายและเกรงกลัวต่อบาป สติจึงเปรียบเหมือนผู้คอยคุมท้ายเรือซึ่งผู้คุมท้ายเรือนั้นจะต้องรู้ว่าเรือแล่นไปทางทิศใดเพื่อมิให้ออกนอกทางส่วนสัมปชัญญะเป็นเครื่องคอยเตือนระวังมิให้เรือไปชนกับสิ่งอื่นที่กีดขวาง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสติและสัมปชัญญะเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องคอยทำหน้าที่สนับสนุนธรรมอื่น และยังเป็นเครื่องป้องกัน

^๓ สิวเถรคาถา, ขุททกนิกาย เถรคาถา, มก. เล่ม ๕๒ ข้อ ๓๗๘, หน้า ๔๒๕.

คุ้มครองตนอีกด้วย อนึ่ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสในเรื่องของสติสัมปชัญญะว่าเป็นหลักธรรมที่มีอุปการะมากที่จะส่งผลให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมได้รู้แจ้งแทงตลอด ซึ่งมรรคผลได้ง่ายการที่บุคคลเจริญสติสัมปชัญญะให้มีอยู่ในตนตลอดเวลาในคุณธรรมอื่น ๆ เช่น หิริและโอตตปปะที่ยังไม่เกิดจะเกิดขึ้นตามลำดับและเพื่อเป็นบรรทัดฐานในการพัฒนาจิตให้สูงขึ้นตามลำดับจนถึงการสารถระออกไปได้และสามารถทำลายอาสวะกิเลสให้หมดไปได้

๓. ผลการวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการสัมปตตวิริตีเพื่อวินิจัยคดีกรณียับยั้งกลับใจ ผู้วิจัยพบว่า ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๘๒ มีลักษณะเป็นการบรรเทาโทษให้แก่จำเลยผู้ลงมือกระทำความผิดในชั้นพยายามกระทำความผิด แต่ได้ยับยั้งเสียเองไม่กระทำให้ตลอด หรือกลับใจแก้ไขไม่ให้การกระทำนั้นบรรลุผล ผู้กระทำความผิดสมควรได้รับการบรรเทาโทษโดยไม่ต้องรับโทษฐานพยายามเพราะเหตุได้ถอนตัวจากการกระทำความผิด แต่ถ้าการที่ได้กระทำไปแล้วต้องตามบทกฎหมายที่บัญญัติเป็นความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แนวคิดทางกฎหมายนี้ ไม่ค่อยถูกนำมาใช้ในชั้นกระบวนการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ การที่เกี่ยวข้องมิได้ใส่มาตรานี้ในเอกสารสำนวน และเป็นปล่อยให้เป็นที่ของผู้พิพากษาในการที่จะวินิจัยคดีที่จะหยิบยกมาตรา ๘๒ ผ่านข้อเท็จจริงที่นายจำเลยจะนำสืบในศาลให้ปรากฏ ซึ่งนายจำเลยเองก็มักไม่ค่อยนำสืบข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ แต่จะให้จำเลยรับสารภาพเพื่อหวังได้รับการลดโทษอื่นแทนนั้น ทำให้จำเลยขาดโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากกฎหมายทั้งที่มีกฎหมายบัญญัติไว้แล้ว

สัมปตตวิริตี เป็นวิธีการรักษาศีลโดยการงดเว้นจากความผิดที่ปรากฏเฉพาะหน้าโดยไม่ต้องมีการสมาทานศีลมาก่อน และมีความสอดคล้องกับกระบวนการยับยั้งกลับใจตามมาตรา ๘๒ สัมปตตวิริตีนี้เกิดขึ้นเองไม่ได้ ต้องมีการฝึกฝนสติ จมมนุชยมีสติที่จะแยกแยะผิดชอบชั่วดี มีความละเอียดในชั่ว กลัวในบาป จึงสามารถยับยั้งและกลับใจแก้ไขตนเองจากการกระทำผิดนั้นได้ในทันที จึงจะเกิดเจตนาสัมปตตวิริตีขึ้นได้

การที่จะสร้างจิตสำนึกให้มนุษย์มีสัมปตตวิริตี จะต้องมีการปลูกฝังจิตสำนึกผ่านกระบวนการศึกษาและปฏิบัติธรรมจนเกิดสติ จำแนกผิดชอบชั่วดี ผู้วิจัยคิดว่าหากเรานำหลักพุทธธรรมในเรื่องสัมปตตวิริตีไปบูรณาการร่วมกับการศึกษากฎหมาย เพื่อให้นักกฎหมายหรือผู้บังคับใช้กฎหมายมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถหยิบยกสัมปตตวิริตีมาอธิบายกระบวนการยับยั้งกลับใจตามมาตรา ๘๒ ได้อย่างชัดเจน ก็อาจทำให้เกิดประโยชน์ในด้านกระบวนการยุติธรรมไม่มากนัก

๕. บทสรุป

สัมปตตวิริตี เป็นวิธีการรักษาศีลประการหนึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ที่ไม่ได้สมาทานศีลสามารถรักษาศีลได้ด้วยตนเอง โดยสามารถงดเว้นจากสิ่งที่จะจบเข้า จากสิ่งทีประสบเฉพาะหน้า หรือจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้ กล่าวคือ ตนมีโอกาสที่จะกระทำความผิดนั้นได้ แต่งดเว้นไม่กระทำความผิดนั้นด้วยตนเองโดยมีหลักธรรมอันได้แก่ สติ หิริ โอตตปปะ และหรือเมตตา ส่งเสริมเกื้อหนุนให้เกิดสัมปตตวิริตี มีผลให้บุคคลนั้นสามารถรักษาศีลได้

ส่วนวัตถุประสงค์ของการบัญญัติประมวลกฎหมายมาตรา ๘๒ ก็เพื่อให้เป็นคุณแก่จำเลยผู้พยายามกระทำความผิด หากแต่ยังกลับใจหรือแก้ไขไม่กระทำการให้บรรลุผล ซึ่งทำให้จำเลยไม่ต้องรับโทษสำหรับการพยายามกระทำความผิดนั้น

เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของสัมปตทวิริติและบทบัญญัติมาตรา ๘๒ แล้วผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องกันเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า รูปแบบการพิจารณาคดีเกี่ยวกับมาตรา ๘๒ นั้น ควรมีส่งเสริมให้มีการนำหลักการของสัมปตทวิริติเข้าเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในการพิจารณาคดี รวมถึงการจัดให้มีการส่งเสริมให้ประชาชนและบุคลากรทางกฎหมายมีองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสัมปตทวิริติให้มากขึ้นจะทำให้เข้าใจหลักการดังกล่าวได้ยิ่งขึ้น ส่งผลต่อการอำนวยความสะดวกธรรมชาติให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับประเด็นตามมาตรา ๘๒

รูปแบบการบูรณาการสัมปตทวิริติเพื่อวินิจฉัยคดีกรณียับยั้งกลับใจตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๘๒ นั้น สามารถสรุปได้ ๒ ขั้นตอน ดังนี้ คือ

๑. ขั้นตอนก่อนพิจารณาคดีในชั้นศาล ผู้วิจัยเห็นว่า ขั้นตอนดังกล่าว เริ่มต้นที่กฎหมายสารบัญญัติ คือ องค์ความรู้ด้านกฎหมายสารบัญญัติ ได้แก่ การเข้าใจสาระอันเป็นวัตถุประสงค์หลักของมาตรา ๘๒ ต่อมาคือ องค์ความรู้ด้านวิธีพิจารณาความอาญา องค์ความรู้ของทนายความ คำให้การของจำเลยเกี่ยวกับประเด็นตามมาตรา ๘๒ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นต่อสู้เรื่องยับยั้งกลับใจตามมาตรา ๘๒ กระบวนการในชั้นพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจในการบันทึกคำให้การของจำเลย และอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการเกี่ยวกับประเด็นต่อสู้เรื่องการยับยั้งกลับใจซึ่งพนักงานอัยการต้องอำนวยความสะดวกธรรมชาติให้แก่จำเลยเกี่ยวกับสำนวนคดีในประเด็นดังกล่าวซึ่งจะยื่นต่อศาลเป็นลำดับต่อไป ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวนี้จะมีบุคคลที่เกี่ยวข้อง ๔ คนด้วยกัน คือ ๑. ผู้ต้องหาหรือจำเลย ๒. ทนายความของจำเลย ๓. พนักงานสอบสวน ๔. พนักงานอัยการ ซึ่งทั้ง ๔ คนดังกล่าวนี้สามารถบูรณาการหลักสัมปตทวิริติกับหลักการยับยั้งกลับใจตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๘๒ ได้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประเด็นต่อสู้เรื่องการยับยั้งกลับใจหรือแก้ไขตามมาตรา ๘๒ หรือไม่ในชั้นศาล

๒. ขั้นตอนพิจารณาคดีในชั้นศาลขั้นตอนนี้เป็นกรณีที่ศาลต้องนำหลักสัมปตทวิริติและหลักการยับยั้งกลับใจตามประมวลกฎหมายอาญามาบูรณาการเพื่อวินิจฉัยคดีตามข้อต่อสู้ของจำเลยในประเด็นว่า จำเลยได้มีการยับยั้งกลับใจจริงหรือไม่ โดยการนำหลักสัมปตทวิริติซึ่งชี้วัดได้จากเจตนาภายในและเจตนาภายนอกอันเป็นผลจากคำให้การของจำเลย พยานหลักฐานต่าง ๆ คุณธรรมที่ส่งเสริมเกื้อหนุนให้เกิดสัมปตทวิริติ คือ สติ หิริ โอตตปปะ และเมตตา อย่างใดอย่างหนึ่งประกอบการวินิจฉัยคดีสืบต่อไป

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. ศ.ดร. กฎหมายอาญาภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
จิรัชการพิมพ์, ๒๕๔๖.

คณิต ณ นคร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญู
ชน, ๒๕๕๑.

ทวี กลียพวงศ์. คำบรรยายอาญา ปี ๒๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติ
บัณฑิตยสภา, ๒๕๑๗.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. มุมมองใหม่ในกฎหมายอาญา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๖.

ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑ จุลศักราช ๑๑๖๖ พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา ๓ ดวง
มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.
กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่
๒๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

_____ . พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ ๔๐. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทาน
กุศลจิต, ๒๕๕๗.

พระสิริมงคลอาจารย์. มงคลตถปิณี ทูตโย ภาโค. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖.

สำลี รักสุทธี. ศิลสูดยอดวินัยของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พัฒนาศึกษา,
๒๕๔๓.

หยุด แสงอุทัย. กฎหมายอาญาภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑๙. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

